

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України**

Постановка голосу (предмет за вибором)

Програма
для музичної школи, музичного відділення початкового
спеціалізованого мистецького навчального закладу
(школи естетичного виховання)
Строк навчання – 6 років

Ірпінь 2014

Програму затверджено Державним методичним центром навчальних закладів культури і мистецтв України (лист від 20.06.2014 №481-11^Г)

Постановка голосу (предмет за вибором). Програма для музичної школи, музичного відділення ПСМНЗ (школи естетичного виховання). – Ірпінь; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2014

Укладачі:	Л.М.Андрухович, - викладачі вищої категорії дитячої музичної школи м. Ірпінь
	Н.О. Дидикіна
	Н.Д. Маніва, - викладачі-методисти дитячої музичної школи м. Ірпінь
	І.М. Шапкіна
	А.М. Степанов - старший викладач дитячої музичної школи м. Ірпінь
	Л.П. Степанова - кандидат педагогічних наук, викладач-методист дитячої музичної школи м. Ірпінь
Рецензенти:	І.П. Кураєва - викладач-методист МКЗК «ДДМШ №16» м. Дніпропетровськ, голова комісії методичної секції хорового та класичного співу
	К.І. Мамчур - викладач-методист, зав. циклової комісії «Спів академічний та народний» Київського інституту музики ім. Р.М. Глієра
	А.С.Лук'яненко - викладач вищої категорії КССМШ школи-інтернату ім. М.В. Лисенка
Відповідальний за випуск	П.О. Івченко - методист вищої категорії Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

© Андрухович Л.М., Дидикіна Н.О., Маніва Н.Д., Степанов А.М., Степанова Л.П., Шапкіна І.М., 2014

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2014

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується актуалізацією ролі мистецтва у процесі становлення гармонійно розвиненої особистості. Орієнтація на духовні цінності, відродження культурних традицій, формування творчої особистості на зразках національної культурної спадщини – завдання педагога та учня у початковому спеціалізованому мистецькому навчальному закладі.

Предмет за вибором «**Постановка голосу**» є частиною музично-виховного циклу дисциплін у школах естетичного виховання. При опануванні сольним співом формується музична культура учнів за допомогою практичних навичок та знань, набутих на уроках сольфеджіо, музичної літератури та спеціалізованого інструменту. У процесі постановки голосу відбувається знайомство учнів на конкретних художніх творах з музикою різних епох і стилів: від старовинної та народної – до сучасної. Знання, навички та уміння, набуті учнями в класі предмета за вибором – «**Постановка голосу**», будуть корисними для колективного музичення (хоровий клас, ансамблі) та занять з навчального предмета «Музичний інструмент».

Запропонована програма окреслює сучасні вимоги щодо організації навчального процесу з предмета за вибором «**Постановка голосу**» (шестирічний строк навчання).

Навчальна програма має наступну структуру:

- мета та основні завдання навчального предмета за вибором «**Постановка голосу**»;
- особливості організації навчально-виховного процесу;
- рекомендації щодо проведення контрольних заходів та обліку успішності навчальних досягнень учнів;
- методичні рекомендації;
- бібліографія.

Для кожного класу запропоновано орієнтовні річні вимоги. **Орієнтовний репертуар** містить перелік творів, з якими

учням бажано ознайомитись під час навчального процесу. Наведено загальний перелік нотної та спеціальної методичної літератури (розділи «**Бібліографія, Рекомендована методична література**»), ознайомлення з якою буде корисним для викладачів.

Мета та основні завдання навчального предмета за вибором «Постановка голосу»

Мета предмета за вибором «Постановка голосу» - виховати музично освічену, духовно багату особистість, яка володіє необхідними для її подальшого творчого розвитку вокальними навичками та вміннями.

Відповідно до мети визначено завдання предмета за вибором:

- розвиток музичного художньо-естетичного смаку;
- набуття навичок звукоутворення та звуковедення, якісного тембрального забарвлення голосу;
- розвиток співацького дихання;
- розвиток вокального слуху;
- розвиток музичного мислення;
- формування відчуття взаємодії вокальної партії та супроводу у створенні художнього образу;
- набуття навичок публічних виступів;
- розвиток уміння аналізувати музичний твір за стильовою належністю до українського, західноєвропейського, російського професійного музичного мистецтва.

Предмет за вибором «Постановка голосу» надає можливість дітям опанувати загальні закономірності музичного мистецтва, а саме: осягнення форми, мелодичної виразності, фразування, агогіки, поліфонічних та гомофонно-гармонічних зв'язків у музичних творах. Оволодіння музичним досвідом, розвиток музичної сприйнятливості учня, засвоєння музичних знань, навичок, умінь відбуваються комплексно і послідовно

впродовж усього терміну навчання.

Таке бачення курсу відповідає призначенню початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу (школи естетичного виховання) як позашкільного закладу освіти, в якому має здійснюватись загальний естетичний розвиток особистості дитини та виявлення найбільш обдарованих учнів з подальшою підготовкою їх до вибору мистецької професії.

Особливості організації навчально-виховного процесу

Навчання з предмета за вибором «Постановка голосу» у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах проводиться в обсязі, передбаченому Типовими навчальними планами, затвердженими наказом Міністерства культури і туризму України від 18.07.2006 року №570/0/16-06.

На вирішення навчальних завдань з предмета за вибором «Постановка голосу» відводиться одна академічна година на тиждень, основною формою навчально-виховної роботи є урок (індивідуальне заняття педагога з учнем).

Різний рівень музичної підготовки та різний вік учнів, які починають відвідувати предмет «Постановка голосу» – все це є специфікою та особливістю його як предмета за вибором. На навчання приходять учні з першого класу і ті, що провчилися у музичній школі певний термін на будь-якому музичному інструменті. Тому слід враховувати, що у дітей з 12 років починається мутація, з'являється детонація, глухість голосу, а з 15 років співацький апарат фізіологічно вже майже сформований. За таких умов особливої уваги потребує методика навчання та вибір репертуару: програма має включати твори, які були б цікавими для учнів різного віку і, водночас, корисні для набуття певних вокальних навичок. Для тих дітей, що вже навчаються, або навчалися раніше, у відповідності до різних вокальних даних та віку, твори можуть бути складнішими. Визначна роль у виборі навчального репертуару належить викладачу, який підбере необхідні твори для кожного окремого

випадку.

У роботі над музичними творами, рекомендованими для вивчення протягом року, учень може досягти різних ступенів закінченості виконання: «сценічно-концертного» – для публічних виступів, для роботи в класі, для ознайомлення і читання з листа.

Щорічно на початку I та II семестрів викладач з предмета за вибором укладає робочі плани на кожного учня. План затверджується завідувачем відділу (відділення).

Рекомендації щодо проведення контрольних заходів та обліку успішності навчальних досягнень учнів

Основною формою обліку успішності учнів є семестрові оцінки, визначені викладачем. Наприкінці навчального року викладач виставляє підсумкову оцінку на підставі поточної успішності учня протягом I та II семестрів з урахуванням оцінок за контрольні заходи.

У зв'язку з різним рівнем музичних здібностей та фізичних можливостей дітей пропонуємо коригувати вимоги до контрольних заходів (кількість, рівень складності творів) на засіданнях в відділу.

Успішність учнів рекомендуємо перевіряти двічі на рік:

- I семестр – у вигляді відкритого академічного концерту для 1-го та інших класів (без оцінки), або у вигляді закритого підсумкового академічного концерту для 2-6 класів (з оцінкою). Підставою для зарахування виступу на відкритому академічному концерті (цей контрольний захід проходить без оцінювання) можуть бути інші форми концертних виступів: для батьків, участь у шкільних концертах, фестивалях, конкурсах.

- II семестр – у вигляді закритого підсумкового академічного концерту 1-6 класи (з оцінкою).

Оцінювання навчальних досягнень учнів відбувається за 12-бальною шкалою згідно з наказом Міністерства культури і

туризму України від 27.08.2001р. №554. Визначаються 4 рівні навчальних досягнень:

- початковий (1 – 3 бали);
- середній (4 – 6 балів);
- достатній (7 – 9 балів);
- високий (10 – 12 балів).

У додатку №1 до вищезгаданого наказу критерії оцінювання подано докладніше.

Методичні рекомендації

У розділі «Методичні рекомендації» предмета за вибором «Постановка голосу» визначено певний обсяг практичних навичок та умінь, які необхідно засвоїти учню протягом усього періоду навчання.

У роботі над постановкою голосу важливе місце належить розспівкам, вокальним вправам, вокалізам, в яких педагоги повинні приділяти першочергову увагу вокальному диханню. Учень має навчитися відчувати як наповнюються повітрям легені, розподіляти видих на всю фразу та стежити за якістю звукоутворення. Важливе значення має уміння раціонально користуватися «опорним» диханням. Механізм опори дає можливість контролювати видих при низькому положенні гортані, створювати найбільш сприятливі умови для роботи артикуляційного апарату. Дихальна опора та заощадження повітря під час видиху дозволить забезпечити широту, плавність і рівномірність звучання.

На початковому етапі роботи з голосом особливого значення набуває спів без супроводу, притаманний народному виконанню. Фольклор у музично-творчій діяльності дітей сприяє формуванню слухового контролю та вокальних умінь, що в подальшій роботі забезпечує формування навичок горизонтального слухання в творах з акомпанементом гомофонно-гармонічного та поліфонічного складу.

Важливим чинником у підборі репертуару є дотримання принципу послідовності. Технічна вокальна перенасиченість

неодмінно призводить до перевантаженості голосу учня, що негативно впливає на формування правильної позиції у подачі звуку. Не слід швидко прискорювати розвиток голосового діапазону учня, оскільки «рівність» звучання та повноцінне темброве забарвлення у кожному регістрі – це одне із основних завдань педагога.

У процесі роботи викладачам необхідно планомірно і системно скеровувати набуття учнями практичних і теоретичних знань, необхідних для розвитку вокального слуху та подальшої самостійної творчої діяльності, розвивати в них співацьку культуру.

У 1-му класі спеціальні вправи є основним видом тренування дихального апарата, оскільки в них найбільш природно розвивається сила, гнучкість і координація м'язів. Постановку голосу варто починати з примарних тонів діапазону, поступово рухаючись вгору та вниз, формуючи «сферичний» звук.

Великої уваги викладача вимагає дикція, співацька вимова слова, тому корисно застосовувати вправи-скоромовки. Водночас слід пояснювати роль голосних і приголосних звуків у процесі звукоутворення.

Важливо з самого початку працювати над інтонацією, яка залежить від рівня розвиненості музичного слуху та координації між слухом і голосом. Доцільно виконувати твори без супроводу, а перші поспівки, дитячі примовки та пісні варто розучувати з голосу викладача.

У 2-му класі необхідно продовжувати роботу над правильним вокальним звукоутворенням, опануванням орфоепічної та артикуляційної техніки, формуванням високої співацької позиції. Особливу увагу слід приділяти збереженню інтонаційної чистоти. Для розвитку дихання найкраще вибирати вправи і твори із широкою мелодикою та повільними темпами, які сприяють опануванню кантиленою, «еластичним» диханням.

Кожна поспівка має бути емоційно забарвлена. Емоційне виконання для створення певного характеру твору впливає на тембр голосу.

У 3-му класі ведеться робота над розширенням співацького діапазону учнів. З особливою увагою слід віднестися до його «вирівнювання», працюючи над «терехідними» звуками.

Варто застосовувати вправи на опанування різними ритмічними рисунками, технічними прийомами виконання, продовжувати роботу над кантиленою, стаккато, засобами музичної виразності.

Потрібно залучати учнів до самостійного опанування нескладними творами, наприклад, з репертуару I-II класів, до співу в ансамблі.

У 4-му класі слід працювати над рухливістю голосу. Учень повинен поступово оволодіти мелізмами, трелями, виконувати вправи у швидкому темпі, гамоподібні пасажі вгору та вниз, хроматичні гами. Важливим є осмислене застосування отриманих навичок у процесі виконання вокального твору для створення художньо-виразного образу.

У 5-му класі викладачу необхідно працювати з учнями над проблемами музично-виконавської культури, виховувати відчуття стилю. Учні старших класів при виконанні вокалів мають демонструвати не тільки технічні навички, а й уміння створити виразні музичні образи. Слід продовжувати розвиток навичок читання вокального твору з листа.

6-ий клас є підсумковим роком навчання, в якому проходить закріплення навичок, набутих учнями у 1-5 класах, удосконалення виконавської культури, художнього смаку, навичок самостійної інтерпретації музичних творів, співу «a capella», ансамблевого виконання.

Рекомендовані орієнтовні вимоги розраховані на різний рівень музичних здібностей учнів. У роботі з обдарованими дітьми річні програмні вимоги можуть бути опановані набагато раніше.

Додаткові відомості, щодо методів і форм роботи з учнями, викладачі можуть знайти у спеціальній методичній літературі (розділ «**Рекомендована методична література**»).

Орієнтовні річні вимоги

1 клас

Формування основних навичок та первинних умінь:

- формування правильної співацької постави;
- організація дихання;
- формування м'якої атаки звука;
- формування виконавської навички сполучення голосних з приголосними;
- застосування активної артикуляції;
- первинні уявлення про виразні можливості сили звука (forte – piano);
- формування уявлення про чистоту інтонації;
- формування початкових навичок співу без супроводу.

Рекомендовано вивчити від 7 до 10 творів.

Орієнтовний репертуарний список

Обробки українських народних пісень:

Лисенко М.	«Ой ходила дівчина бережком»
Ревуцький Л.	«Вийди, вийди сонечко», «Диби, диби», «Галя по садочку ходила», «Ой єсть в лісі калина», «Ой дзвони дзвонять», «Я коза ярая»

Українські народні пісні без супроводу:

«Їхав козак за Дунай», «І шумить і гуде», «Дівка в сінях стояла», «Ой лопнув обрuch», «Ішов козак потайком»

Твори українських композиторів-класиків:

Вериківський М.	Пісні для дітей
Лисенко М.	фрагменти з оп. «Коза-Дерева»

Твори сучасних українських композиторів:

Батюк П.	«Тихо над річкою»
Білик І.	«Дрімко», «Дощик»

Бровко В.	«Мій веселий дім»
Демянишин В.	«Біла віхола», інші пісні для дітей
Довженко В.	Пісні для дітей
Кос-Анатольський А.	«Сніжок-пушок»
Май Н.	«Мама і тато», «Пісня про гномика»
Мережин П.	«Незвичайний подарунок»
Мігай А.	«Дощик», «Сім нот»
Степаненко М.	«Веселочка»
Філіпенко А.	«Зацвіла в долині»
Штогаренко А.	«Струмок»

Обробки пісень народів світу:

Польська народна пісня	«Вісла»
Російська народна пісня	«Со вьюном я хожу»

Твори зарубіжних композиторів-класиків:

Абелян Л.	«Ховрашок», «Пісня про бабусю», «Я умію малювати»
Ветлугіна Н.	«Колискова», «8 Березня»
Калнинь А.	«Музика»
Чайковський П.	«Колыбельная в бурю», «Мой садик»
Шуман Р.	«Маленьке совеня»

Твори сучасних зарубіжних композиторів:

Дунаєвський І.	«Капитан, усміхніться»
Львов-Компанієць Д.	«Добре, що є канікули»
Островський А.	«Спят усталые игрушки»

Ансамблі:

Бровко В.	«Шли куда попало» (дует)
Польська народна пісня	«Зозуля» (канон-дует)
Італійська народна пісня	«Тиритомба» (дует)
Мігай А.	«Журавка» (дует)
Пілявський М.	«Молитва до музики» (дует)
Російська народна пісня	«Сад» (дует)
Шайнський В.	«Весела fuga» з м/ф «Катерок» (тріо)

2 клас

Удосконалення основних навичок та умінь:

- формування правильної співацької постави;
- оволодіння співацьким диханням;
- застосування рівності видиху на подовженому звуці;
- вирівнювання звучності голосних, чіткої вимови приголосних;
- розвиток кантиленного виконання;
- виконання динамічних відтінків (*crescendo*, *diminuendo*, *forte*, *piano*);
- формування емоційно виразного звуку для створення певного характеру твору;
- застосування точного інтонування;
- розвиток навичок співу без супроводу;
- розвиток навичок виконання твору з підтримуючим гармонічним супроводом.

Рекомендовано вивчити від 7 до 9 творів.

Орієнтовний репертуарний список

Обробки українських народних пісень:

Лисенко М.	«Лугом іду, коня веду», «Ой, піду я до млина»
Людкевич С.	«Залігай, залігай»
Ревуцький Л.	«Подоряночка», «Павук сірий, волохатий», «Прилетіла перепілонька»

Українські народні пісні без супроводу:

«Ішло дівча лучками», «Добрий вечір дівчино», «Ой, у гаї при Дунаї»

Твори українських композиторів-класиків:

Сковорода Г.	«Ой ти, пташко, жовтобока»
--------------	----------------------------

Філіпенко А. «Зацвіла в долині»

Твори сучасних українських композиторів:

Басова І.	«Ганнусина пісня», «Смерічка»
Білик І.	«Колискова»
Бровко В.	«Ходить сон»
Горова Л.	«Зима», «Амур»
Верменич В.	«Польова царівно»
Май Н.	«Мама і тато», «Пісня про гномака»
Мережин П.	«Попелюшка», «Пісня для друзів», «Пісня про дружбу»
Попернацький Л.	«Україно-світ»
Рожков Ю.	«Зоопарк», «Музика»
Ярошенко Т.	«Осінні кораблики»

Обробки пісень народів світу:

Латиська народна пісня	«Півник»
Російська народна пісня	«В темном лесе»
Французька народна пісня	«Пастушка», «Пташка»

Твори зарубіжних композиторів-класиків:

Бах Й. С.	«Вечірня пісня»
Ветлугіна Н.	«Вечір»
Глінка М.	«Не шебечи соловейку»
Моцарт В. А.	«Туга за весною»
Прокоф'єв С.	«Пустунка»
Сібеліус Я.	«Діаманти на снігу»
Шуберт Ф.	«Куди»

Твори сучасних зарубіжних композиторів :

Горелик М.	«Тумбалалайка»
Дубравін Я.	«Пісні наших батьків»
Дунаєвський І.	«Спой нам ветер»
Крилатов Є.	«Крилаті гойдалки» з к/ф «Пригоди Електроніка», «Пісня про сніжинку» з к/ф «Чародії»

Лученок І.	«Пісенька про доброту»
Мураделі В.	«Журавлі»
Спадавеккія А.	«Добрий жук»
Тарівердієв М.	«Маленький принц»
Чічков Ю.	«Пісня про чарівну квітку»

Ансамблі:

Гречанінов О.	«Осінь» (тріо)
Гримальська Л., Ледньов О.	«Грайте верховинці» (дуєт)
Грубер Ф.	«Свята ніч» (дуєт-тріо)
Май Н.	«Пісня про гномика» (дуєт)
Чембержі М.	«Ведмідь», «Ліго» (дуєт)
Чічков Ю.	«Здрастуйте, мами» (тріо)
Янівський Б.	«Гуси-лебеді» (дуєт)

3 клас

Удосконалення основних навичок та умінь:

- формування правильної співацької постави;
- вирівнювання звучності по всьому діапазону;
- володіння штрихами (*legato*, *staccato*, *portamento*);
- володіння технічними прийомами (форшлаги, морденти);
- опанування різними ритмічними рисунками (пунктирний ритм, дуолі, триолі, синкопи);
- виконання твору без музичного супроводу;
- виконання твору з гармонічним та поліфонічним супроводом.

Рекомендовано вивчити від 6 до 9 творів.

Орієнтовний репертуарний список

Обробки українських народних пісень:

Лисенко М.	«Зоре моя вечірня», «Ой під вишнею»
Лятошинський Б.	«А калина не верба»
Вілінський М.	«Ой вербо, вербо»

Українські народні пісні без супроводу:

Кант «Через поле широкеє», «Тихо, тихо Дунай воду несе», «Ой горе тій чайці», «Чом ти не прийшов», «В кінці греблі», «Перелаз»

Твори українських композиторів-класиків:

Колесса Ф.	Канти
Купчинський М.	«Човен хитається»
Лепкий Б.	«Чуєш брате мій»
Лисенко М.	«Коли настав чудовий май»

Твори сучасних українських композиторів:

Білаш О.	«Любисток»
Білик І.	«Місяць і звізди»
Бровко В.	«Ніч тиха», «Вербочки»
Злотник О.	«Батько і мати», «Родина»
Івасюк В.	«Червона рута»
Кириліна І.	Пісні для дітей
Май Н.	«Казкові сни», «Зачекай, моє дитинство»
Майборода П.	«Пісня про рушник», «Вчителько моя»
Пашкевич А.	«Виростеш ти, сину»
Петриненко Т.	«Господи, помилуй нас»
Поклад І.	«Чарівна скрипка»
Сабадаш С.	«Марічка»
Соневицький І.	«Страдальна мати»
Фітьц Б.	«На зеленому горбочку»
Шамо І.	«Три поради»
Чембержі М.	«Колискова для мами», «Колисанка»

Обробки пісень народів світу:

Італійська народна пісня	«Четыре таракана и сверчок»
Білоруська народна пісня	«Річенька»
Неаполітанська народна пісня	«Санта Лючія»

Твори зарубіжних композиторів-класиків:

Брамс Й.	«Колискова»
Варламов О.	«Красный сарафан»
Глінка М.	«Гуде вігер вельми в полі», «Жайворонок»
Гріг Е.	«Лісова пісня»
Гурільов О.	«Право маменьке скажу»
Даргомижський О.	«Шестнадцать лет», «Чаруй меня, чаруй», «Влюблен я, дева-красота»
Дюбюк А.	«Поцелуй же меня, моя душечка»
Лістов М.	«Я помню вальса звук прелестный»
Мендельсон Ф.	«На крыльях песни»
Моцарт В.-А.	Арія Керубіно з оп. «Весілля Фігаро»
Шопен Ф.	«Бажання»
Шуберт Ф.	«Форель»

Твори сучасних зарубіжних композиторів :

Баснер В.	«На безымянной высоте»
Висоцький В.	«Он не вернулся из боя», «Песня о друге»
Гладков Г.	«Старий двір»
Жиро Ю.	«Под небом Парижа» («Sous le Ciel de Paris»)
Дунаєвський І.	«Місячний вальс» з к/ф «Цирк»
Дунаєвський М.	Пісні з к/ф «Мері Поппінс, до побачення»
Зацепін О.	«Ти чуєш, море»
Кемпферт Б.	«Путники в ночі»
Керн Д.	«Дим»
Лагідзе Р.	«Пісня про Тбілісі»
Леннон Дж., Маккартні П.	«Вчора», «Облади-облада»

Мокроусов Б.	«Одинокая гармонь»
Окуджава Б.	«Пісенька про Моцарта», «Музикант»
Пахмутова А.	«Прохання»
Потьомкін Б.	«Наш сусід»
Рота Н.	Пісня з к/ф «Хрещений батько»
Таривердієв М.	Пісні з к/ф «Фронія долі, або з легким паром»
Тухманов Д.	«День Победы»
Шишкін Н.	«Слушайте, если хотите»
Чічков Ю.	«Музыка та діти»

Ансамблі:

Вебер К.М.	«Хор мисливців» з оп. «Вільний стрілець» (тріо)
Гретрі А.	«Суперечка» (дует)
Дунаєвський М.	«Все минеться» (дует)
Зуєв О.	«А ми удвох» (дует)
Крилатов Є.	«Дитинство» (тріо)
Кюї Ц.	«Весняний ранок» (тріо)
Леонтович М.	«Тиха вода» (тріо)
Май Н.	«Зачекай, моє дитинство» (дует)
Мережин П.	«Країна світлих мрій» (тріо)
Нікітін С.	«Під музику Вівальді» (тріо)
Пашкевич А.	«Мамина вишня» (дует)
Рамо Ж.-Ф.	«Цвіркун» (тріо)
Фіртич Г.	«Я намалюю сонце» (дует)
Ханок Е.	«Верба» (дует)

4 клас

Удосконалення основних навичок та умінь:

- формування правильної співацької постави;
- контроль точності інтування інтервалів;
- правильне застосування співацького дихання при виконанні творів у швидкому темпі;

- оволодіння технічними прийомами (мелізми, трелі);
 - розширення діапазону голосу у відповідності до вікових особливостей та індивідуальності учня;
 - розширення діапазону сили звука (pp, ff, sf, sp);
 - розвиток самостійності при розучуванні та виконанні доступних творів;
 - розвиток уміння передати зміну емоційних станів, темпу;
 - розвиток художнього бачення твору;
 - формування уявлень про агогіку.
- Рекомендовано вивчити від 5 до 8 творів.

Орієнтовний репертуарний список

Обробки українських народних пісень:

Заремба В.	«Стоїть гора високая»
Кауфман Л.	«Нашо мені чорні брови»
Кренців Я.	«Через сад виноград»
Людкевич С.	«Ой, співаночки мої»
Міньківський О.	«Місяць на небі»
Чишко О.	«Чом, чом не прийшов»
Щуровський Ю.	«Ти до мене не ходи»
Ковач О.	«Як ішов я з Дебрецена»

Українські народні пісні без супроводу:

«Ішов кобзар чистим полем», «По садочку ходжу», «Несе Галя воду», «Карі очі, чорні брови»

Твори українських композиторів-класиків:

Бортнянський Д.	Арія Перетти з оп. «Свято сеньйора»
Гулак-Артемівський С.	Пісня Одарки з оп. «Запорожець за Дунаєм»
Кос-Анатольський А.	«Пастушка»
Лисенко М.	«Чого ж вода каламутна», «Віють вітри» з оп. «Наталка-Полтавка», «Пливе човен»

Олександров І.	«Така її доля»
Олександрова Л.	«Дивлюсь я на небо», «Сусідка»

Твори сучасних українських композиторів:

Білаш О.	«Ясени», «Кленова алея»
Івасюк В.	«Водограй»
Карабиць І.	«Пісня на добро»
Майборода Г.	«Гаї шумлять»
Майборода П.	«Київський вальс», «Колискова»
Мережин П.	«Юні кияни»
Поклад І.	«Скрипка грає»
Тилик В.	«Мати сіяла сон»
Сабадаш С.	«Пісня з полонини», «Очі волошкові»
Соневицький І.	«Під твою милість», «Богородице Діво, радуйся»
Шамо І.	«Києве мій», «Де тебе знайти»

Обробки пісень народів світу:

Грузинська народна пісня	«Свіглячок»
Російська народна пісня	«Уж ты сад»
Фінська народна пісня	«Лебеді»

Твори зарубіжних композиторів-класиків:

Аляб'єв О.	«Если жизнь тебя обманет»
Біве Ж.	Арія Мікаели з оп. «Кармен»
Булахов П.	«Елегія», «Не пробуждай wspomинаний»
Варламов О.	«Молитва», «Напоминание»
Даргомижський О.	«Ночной зефир»
Глінка М.	«Я здесь, Инезилья»
Гріг Е.	«Пісня Сольвейг»
Бах Й.- Гуно Ш.	«Ave Maria»
Гурільов О.	«Домик- крошечка»
	«Однозвучно гремит колокольчик»

Каннію Е. Каччині Дж. Куртіс Е. Кюї Ц.	«Закоханий солдат» «Ave Maria» «Повернись у Сорренто» «Царскосельская статуя», «Юноша и дева» «Іспанське болеро»
Кьяра В. Моцарт В. А.	Арія Барбарини з оп. «Весілля Фігаро», арія Бастьєни з оп. «Бастьєн і Бастьєна», «Маленька пряля»
Обухов О. Перголезі Дж. Петербурський Є. Портер К.	«Калитка» «Stabat mater» (фрагменти) «Утомленное сонце» «Чарівний сон» з мюзиклу «Цілуй мене, Кет»
Россіні Дж. Скарлатті А. Страделла А. Фомін Б.	«Альпійська пастушка» «Фіалки» «Pieta, signore...» «Дорогой длинною», «Только раз»
Чайковський П.	«Средь шумного бала», «Серенада», «Нет, только тот, кто знал»

Твори сучасних зарубіжних композиторів :

Агабабов С. Баснер В.	«Лісовий бал» «Белой акации» романс з к/ф «Дні Турбіних», «Клён ты мой опавший»
Блантер М.	«Черноглазая казачка», «Лучше нету того цвету»
Богословський М. Вієтті Н. Гладков Г. Зацепін О. Косма Ж.	«Тёмная ночь» «Купуйте фіалки» з к/ф «Дорога» «Проснись и пой» «Куда уходит детство» «Опавшие листья»

Крилатов Є. Лоу Ф. Мінков М. Мураделі В. Новиков А. Островський А. Пахмутова О. Рибніков О.	«Пісня про сніжинку», «Прекрасне далеко» «Я танцевать хочу» з мюзиклу «Моя чарівна леді» «Старий рояль» з к/ф «Ми із джазу» «Я завжди з тобою» «Смуглянка», «Дороги» «Якщо можеш, пробач!» «Старый клён» романс з рок-опери «Юнона і Авось», пісні з к/ф «Вам і не снилось» «Ноктюрн» «Колискова Світлани» з к/ф «Гусарська балада»
Таривердієв М. Хренніков Т.	

Ансамблі:

Брамс Й. Булахов П. Гавриш О. Гурільов О.	«Колискова» «Не пробуждай воспоминаний» «Квітка-чарівниця» (тріо) «Звончечка», «Радость-душечка», «Внутренняя музыка» (дуети) «Я б тебе не чекав» (дует) «Човен хитається» (дует) «Ми підем, де трави похилі» (дует)
Жербін М. Купчинський Р. Майборода П.	«Он і кияни» (тріо) «Веснянка» (тріо, квартет) «Любимо землю свою» (тріо) Дует Лізи і Поліни з оп. «Пікова дама» «Чебреці» (тріо)
Мережин П. Філіпенко А. Фільц Б. Чайковський П.	
Шамо І.	

5 клас

Удосконалення основних навичок та умінь:

- формування почуття довжини фрази, розуміння смислових наголосів;
- оволодіння різними типами атаки звуку;
- вирівнювання звучності по всьому діапазону голосу;
- розвиток внутрішнього слуху;
- правильне застосування технічних прийомів (філірування звуку);
- розвиток самостійного визначення та подолання вокально-технічних труднощів у творах;
- оволодіння виразним вокальним звуком для створення художнього образу;
- розвиток співацького мислення;
- опанування навичками артистичного виконання твору;
- вміння оцінювати якість власної фонації та вміння її змінювати;
- виховання виконавської волі.

Рекомендовано вивчити від 5 до 10 творів.

Орієнтовний репертуарний список

Обробки українських народних пісень:

Бойченко П.	«Гандзя»
Гвоздь М.	«Чорні брови, карії очі»
Данькевич К.	«Повій, віпре, на Україну»
Коцівінський А.	«Ой, кряче, кряче»
Лисенко М.	«Дощик», «Ой не свіги місяченьку»
Стеценко К.	«Стелися барвінку»
Ященко Л.	«Глибока кирниця»

Українські народні пісні без супроводу:

«Ой зав'ю вінки», «За світ встали козаченьки»,
«Нічко цікавая», «Місяць на небі»

Твори українських композиторів-класиків:

Аркас М.	Арія Катерини з оп. «Катерина»
Гулак-Артемівський С.	Арієзо Оксани «Прилинь, прилинь» з оп. «Запорожець за Дунаєм»
Косенко В.	«Колискова», «Коли б то ти могла»
Лисенко М.	Пісня Цвіркунки з оп. «Чорноморці», пісня Возного з оп. «Наталка-Полтавка», «Черевички мої»
Лятошинський Б.	Романси
Надененко Ф.	«Квіти останні»
Степовий Я.	Романси
Стеценко К.	«Вечірня пісня», «Стояла я і слухала весну»

Твори сучасних українських композиторів:

Батюк Н.	«Сміються, плачуть солов'ї»
Білаш О.	«Явір і Яворина», «Цвітуть осінні тихі небеса», «Дзвенить у зорях небо чисте», «Журавка»
Верменич В.	«Чорнобривці»
Довженко В.	«Тополі синій шум»
Івасюк В.	«Я піду в далекі гори», «Пісня буде поміж нас»
Кос-Анатольський А.	«Коли заснули сині гори», «Ой ти, дівчино, з горіха зерня»
Майборода Г.	«Запливай же, роженко весела»
Морозов О.	«На Україну повернусь», «Рідна хата»
Рожавська Ю.	«Летять, ніби чайки»
Толмачов В.	«Квітка Ромена»
Цегляр Я.	Фрагменти з оперет
Шаповаленко В.	«Пісня про мрію»
Штогаренко А.	«Як би мені черевички»
Янушкевич О.	«Почуй мене»

Обробки пісень народів світу:

Грузинська народна пісня	«Сонце в дім увійди»
Норвезька народна пісня	«Сутінки»

Твори зарубіжних композиторів-класиків:

Аренський А.	«Не зажигай огня», «Она была твоя», «Послушай, быть может»
Бізе Ж.	Фрагменти з оп. «Кармен»
Булахов П.	«Молчали листья, звезды рдели», «И нет в мире очей», «Нет, не люблю я вас»
Варламов О.	«На заре ты ее не буди»
Власов О.	«Фонтану Бахчисарайського палацу»
Гендель Г.Ф.	Арія Альміри з оп. «Рінальдо», арія Аріадни з оп. «Юстиніан»
Глієр Р.	«Сладко пел душа соловушка», «О, если б грусть моя»
Глінка М.	«Не искушай», «До Моллі»
Даргомижський О.	«Мне грустно», «Я все ще його люблю», «Титулярний радник»
Кальман І.	Фрагменти з оперет «Фіалка Монмартру», «Маріца»
Козін В.	«Осінь»
Лакалле Й.	«Амапола»
Гріг Е.	«Пісня Сольвейг»
Моцарт В. А.	Каватина Графінї, арія Керубіно з оп. «Весілля Фігаро»
Мураделі В.	«Не сумуй»
Пуленк Ф.	«Дороги кохання»
Рахманінов С.	«Сон», «Полюбила я на печаль свою»

Римський-Корсаков М.

Рубінштейн А.
Сен-Санс К.
Флотов Ф.
Форе Г.
Фрадкін М.
Чайковський П.

Шуберт Ф.

Твори сучасних зарубіжних композиторів :

Альфано Ф.
Азаров І.
Бабаджян А.
Блантер М.
Бродський О.
Дунаєвський І.
Колмановський Е.
Крилатов Є.
Мінков М.

Островський А.
Паулс Р.

Пахмутова О.

Петербурський Є.
Тухманов Д.

«Колискова Волхови» з оп. «Садко», «Соловей і троянда», арія Лебідь-птахи з оп. «Казка про царя Салтана», фрагменти з оп. «Снігуронька»
«Ніч»
«Гітари та мандоліни»
Романс Ліонеля з оп. «Марта»
«Метелик і фіалка»
«Случайный вальс»
Арієзо Іоланти з оп. «Іоланта», «Отчего», «День ли царит», «Колыбельная», «Забыть так скоро»
«Серенада»

Арія Катюші з оп. «Воскресіння»
«Карусель»
«Верни мне музыку»
«В городском саду»
«Записка»
«Заздравна» з к/ф «Весна»
«Вальс про вальс», «Тайна»
«Серёжка ольховая»
«Ты на свете есть», «Не отрекаются любя»
«Песня остаётся с человеком»
«Подберу музыку к тебе», «Любовь настала»
«Нежность», «Как молоды мы были»
«Синий платочек»
«Вечная весна», «Напрасные слова», «В доме моем»

Уебер Л.

Фельцман О.

Фрадкін М.

Ансамблі:

Білаш О.

Глінка М.

Дунаєвський І.

Жербін М.

Карабиць І.

Майборода Г.

Массне Ж.

Моцарт В. А

Лисенко М.

Офенбах Ж.

Пахмутова О.

Поклад Д.

Россіні Дж.

Рубінштейн А.

Російська народна пісня

Надененко Ф.

Чайковський П.

Шамо І.

Фрагменти з оп. «Ісус Христос
– суперзірка»

«Балада про фарби»,

«Повернення романсу»

«Но как на свете без любви
прожить»

«Сонячні бульвари» (дует)

«Сомнение», «Не искушай»
(дуети)

«Летите голуби» (квартет)

«Тане сніг в полях» (дует)

«Дніпровська вода» (дует)

«Гаї шумлять» (дует, трію)

«Севільяна» (дует)

«Ave vegum_» (квартет)

«Коли розлучаються двоє»

(дует), «Пливе човен» (дует)

«Баркарола» з оп. «Казки

Гофмана» (дует)

«Хорошие девочки» (трію) з к/ф

«Дівчата»

«Дикі гуси» (трію)

«Дві кішечки» (дует)

«Горные вершины» (дует)

«Дома ль воробей» (дует, обр.
А. Юрлова)

«Червона калино, чого в лузі
гнешся» (квартет)

Дует Тетяни та Ольги з оп.

«Євгеній Онєгін»

«Червоні маки» (трію)

6 клас

Удосконалення основних навичок та умінь:

- вміння володіти співацьким диханням;
 - володіння чіткою дикцією та артикуляцією;
 - користування навичками вокального звукоутворення та звуковедення;
 - володіння тембральним забарвленням голосу;
 - органічне застосування нюансів у створенні яскравого музичного образу;
 - відчуття взаємодії вокальної партії та супроводу у створенні художнього образу;
 - виконання творів a capella;
 - самостійне читання з листа та осмислена інтерпретація музичних творів;
 - аналіз музичного твору за стильовою належністю до українського, західноєвропейського, російського професійного музичного мистецтва.
- Рекомендовано вивчити від 6 до 9 творів.

Орієнтовний репертуарний список

Обробки українських народних пісень:

Бобирь А.	«Вечір надворі»
Бойченко П.	«Зеленький барвіночку»
Кауфман Л.	«Спать мені не хочеться»

Українські народні пісні без супроводу:

«Ой, де ти ідеш»,
«Гиля, гиля, сірі гуси»
«Ставок заснув»

Твори українських композиторів-класиків:

Бортнянський Д.	Арія Перетти з оп. «Свято сеньйора»
Гулак-Артемівський С.	«Місяцю ясний» (романс Оксани) з оп. «Запорожець за Дунаєм»

Лисенко М.	Арія Петра з опери «Наталка-Полтавка»
Косенко В.	Романси
Кропивницький М.	«Соловейко»
Лисенко М.	«Безмежне поле», «Нічого, нічого», солоспіви на вірші Г. Гейне
Степовий Я.	«Ой, три шляхи широкії»
Стеценко К.	«О, не дивуйсь», «Хотіла б я піснею стати»

Твори сучасних українських композиторів:

Андрієвська Н.	«Якби я вмiла вишивать»
Буєвський Б.	«Кохання мос»
Горчинський А.	«Червона троянда»
Жербін О.	«Пливе моя душа»
Злотник О.	«Біль»
Кос-Анатольський А.	«Ой, візьму відерце», «Два потоки з Чорногори»
Мейтус Ю.	Романси
Подвала В.	«Балада про солдата»
Янушкевич О.	«Благослови мене, любове»

Обробки пісень народів світу:

Італійська народна пісня	«Ехо»
Фінська народна пісня	«Рулате»

Твори зарубіжних композиторів-класиків:

Аренський А.	Пісня співака за сценою з оп. «Рафаель», «Конвалія», «Розбита ваза»
Вівальді А.	«В серці печаль безмовна» з оп. «Баязет», «Сльози в серці ховаючи» з оп. «Джустино», «Як конвалія срібна» з оп. «Арсильда, цариця Понта»
Віла-Лобос Е.	«Бразильська бахіана» № 5
Гендель Г.	Арія Роделінди з оп. «Роделінда»

Гершвін Дж.	
Гуно Ш.	
Дунаєвський І.	
Кюї Ц.	
Леонкавалло Р.	
Ліст Ф.	
Массне Ж.	
Пуччіні Дж.	
Рахманінов С.	
Римський-Корсаков Н.	

Сен-Санс К.	
Сметана Б.	
Страделла А.	
Фальво Р.	
Чайковський П.	

Штраус Й.

Шуберт Ф.	
Шуман Р.	
Дуранте Ф.	

Твори сучасних зарубіжних композиторів :

Баснер В.	«Это было недавно, это было давно»
Лара А.	«Гранада»
Паулс Р.	«Скрипач на крыше»
Петров А.	«Любов – чарівна країна» з к/ф «Жорстокий романс»
Шварц І.	«Пісня кавалергарда»
Азарашвили В.	«Музика»

Ансамблі:

Андрієвська Н.	«Миліш за все на світі» (тріо)
----------------	--------------------------------

Колискова з оп. «Поргі і Бесс»	
Каватина Валентина з оп. «Фауст»	
Фрагменти з оперет «Біла акація», «Вільний вітер»	
«Коснулась я цветка»	
«Світанок»	
«Як дух Лаури»	
«Елегія»	
Арія Лауретти з оп. «Джанні Скіккі»	
«Вокаліз», «Весняні води»	
«То было раннею весной», «Не ветер, вея с высоты»	
«Лебідь»	
Фрагменти з оп. «Продана наречена»	
«Якщо допоможуть сльози»	
«Скажіть, девушки...»	
«Серенада Дон Жуана», «Хотел бы в единое слово», «Я ли в поле да не травушка была»	
Фрагменти з оперет «Циганський барон», «Летюча миша»	
«Ave Maria»	
«Посвята», «Два гренадери»	
«Danza, Danza»	

Бах Й.С.
Березовський М.

Булахов П.
Верменич В.
Гурильов А.
Колесса Ф.
Леонтович М.

Лисенко М.
Намін С.
Ніщинський П.
Россіні Дж.
Уоррен Р.

Стеценко К.
Феніх Р.
Барнич Я.

Фрагменти з кантат і ораторій
Фрагменти з партесного концерту
«Не отвержи мене во время старости»
«Нет, не люблю я Вас» (дует)
«Як чудово запахла троянди» (тріо)
«И скучно, и грустно» (дует)
«В гаю зелененькім» (квартет)
«Ой сивая зозуленька», «Пряля»,
«Щедрик»
«Молитва за Україну» (квартет)
«Мы желаем счастья вам» (тріо)
«Вечорниці»
«Венеціанська регата» (дует)
Мелодії з мюзиклу «Серенада
сонячної долини»
Фрагменти з духовних творів
«Скажи мені правду» (дует)
«Гуцулка Ксеня» (Тріо)

БІБЛІОГРАФІЯ

Вокалізи та вправи

1. Абт Ф. Школа пения: для средних и низких голосов. – М. : Музыка, 1965.
2. Виардо П. Упражнения для женского голоса в сопровождении фортепиано. – М.: Музыка, 1967.
3. Вилинская И. Вокализы для начинающего певца. – К. : Музыкальна Україна, 1971.
4. Вилинская И. Вокализы для среднего голоса. – К. : Музыкальна Україна, 1989.
5. Глинка М. Упражнения для усовершенствования голоса, методические к ним пояснения и вокализы-сопльфеджио [Текст]: для среднего голоса – М. : Ки фара, 1997.
6. Егорычева М. Упражнения для развития вокальной техники. – К. : Музична Україна, 1980.
7. Зейдлер Г. Искусство пения. 40 мелодий расположенных по возрастанию сложности. – Л. : Композитор, 1987.
8. Раков Н. Десять вокализов для сопрано [под. ред. Е. К. Катульской]. – М. : Государственное музыкальное издательство, 1952.

Збірники вокальних творів

1. Андрієвська Н. Вокальні твори. – К. : Музична Україна, 1983.
2. Антологія лемківської пісні [упоряд. М. Байко]. – Львів, Видавнича фірма «Афіша», 2005.
3. Білик І. Дядько вечір : пісні для дітей. – Ужгород: Ліра, 2003.
4. Богачьова Н., Дудар П. Воскресеніє твоє поем: добірка нар. пісень. – Вінниця, 2012. – Кн. 1.
5. Верховинець В. Весняночка. – К.: Музична Україна, 1979.
6. Вокальні ансамблі [упоряд. О. Чеботарьова]. – К.: Музична Україна, 1981. – Вип. 2.

7. Вокальні ансамблі. [упоряд. З. Глаголева]. – К. : Державне вид-во образотворчого мистецтва і музичної літератури, 1962.
8. Вокальні ансамблі українських композиторів [упоряд. Ф. Надененко]. – К.: Мистецтво, 1955.
9. Горова Л. Відчинилося життя : Зб. пісень для дітей. 2 вид. – Тернопіль. : Джура, 2007.
10. Грицюк С., Демянишин В.. Жайворова пісня : пісенник для дошкільнят, учнів молодших та середніх класів. – К.: Котигорошко, 2000.
11. Дем'янчук В. Я уже школярик : зб. пісень для учнів 1-3 класів. – К.: «Сеста» Тернопіль: Мальва ОСО, 1998.
12. Довженко В. Вокальні твори : романси на слова В. Сосюри. – К. : Музична Україна, 1986.
13. Заспіваймо пісню веселеньку. – К. : Музична Україна. 1979.
14. Івасюк В. Пісні. – К. : Музична Україна. 1983.
15. Кириліна І. Веселі пісні. – К. : Музична Україна, 1986.
16. Косенко В. Вибрані романси та пісні: для голосу і фортепіано. – К. : Музфонд УРСР, 1948.
17. Кренців Я. Сольний спів. Сопрано : Вокально-педагогічний репертуар. – К.: Музична Україна, 2005.
18. Лисенко М. Зібрання творів в 20 томах. [ред. колегія: М. І. Вериківський та ін.]. – К.: Мистецтво, 1954.
19. Луценко Д. Дарую людям пісню : [Збірка пісень українських композиторів на вірші Д. Луценка : голос з фп.] – К. : Музична Україна, 2011.
20. Лягошинський Б. М. Романси. – К. : Музична Україна, 1968.
21. Май Н. Мамина сорочка : зб. пісень для дітей та молоді. – П.: ПП «Дачник», 2007.
22. Майборода Г. Романси. – К. : Музична Україна, 1981.
23. Майборода П. Я прийду до тебе з піснею : вибрані вокальні твори – К. : Музична Україна, 2008.
24. Мережин П. Країна свіглих мрій : дитячі пісні. – К. : 2011.
25. Мігай А. Подарунок : пісні для дітей. – К. : АртЕК, 2005.
26. Музична орбіта [упоряд. В. Симоненко] – К. : Музична Україна, 1969. – Вип. 10.
27. Надененко Ф. Вибрані твори. – К. : Советский композитор, 1960.
28. Нішинський П. Вечорниці: Музика до драми «Назар Стодоля» Т. Шевченка. – К. : Мистецтво, 1954.
29. Пісні для учнів 1-3 класів. – К. : Музична Україна, 1982.
30. Пісні з дитячих кінофільмів [упоряд. П Мережин]. – К. : Музична Україна, 1987. – Вип. 1-7.
31. Перлини української народної пісні [упоряд. М. Гордійчук]. – Київ: Музична Україна, 1991.
32. Поклад І. Пісня не загубиться. – К.: Мистецтво, 1965.
33. Прохорова Л. Українська естрадна вокальна школа : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв III-IV рівня акредитації. Видання 2-е. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2006.
34. Солоспіви для дітей та юнацтва [упоряд. І. Зеленецька]. – Кам'янець-Подільський «Абетка», 2010.
35. Соневецький І. Солоспіви: для голосу в супроводі фп. – К. : Муз. Україна, 1993.
36. Сонечко. Українські народні пісні для дітей в обробці Л. Ревуцького – К. :1975.
37. Сто улюблених пісень [упоряд. І. Остащ] – К.: Музична Україна, 1992.
38. Українські народні думи та пісні. – К. : Музична Україна, 1990.
39. Українські народні пісні. – К. : Музична Україна, 1976.
40. Українські популярні пісні-романси : Зб.: [упоряд. і муз. ред. Р. Стефанко]. – Львів : Сполом, 2002.
41. Улюблені пісні. [упоряд. Г. Ніколаєва] – К.: Музична Україна, 1988.
42. Хрестоматія українських народних пісень для шкільних хорів. – К.: Музична Україна, 1972.
43. Хоровий клас ДМШ. Молодша група : репертуарний зб. [упоряд. И. М. Павловський]. – К. : Музична Україна, 1990.

44. Цегляр Я. Вокальні твори. Пісні, арії і дуети з оперет. – К. : Музична Україна, 1987.
45. Чембержі М. Мрії веселкові: Цикл пісень для дітей. – К., ПТО «Мета – Арт», 1999. – 56с.
46. Шамо І. Крилата пісня. – К. : Музична Україна, 1985.
47. Янушкевич О. Дзеркало душі : альбом романсів (для голосу і фортепіано). – Вінниця, Нова книга, 2006.
48. Ярошенко Т. Співає «Світанок» : пісні для дитячого хору. – Вінниця : Нова книга, 2005.
49. Абелян Л. Песни, танцы, игры, шутки для моей малютки. – М.: Советский композитор, 1990.
50. Арии и дуэты [сост. М. Миркин]. – М.: Музыка, 1960, 1961.
51. Белой акации гроздь душистые : рус. романсы [сост. К. В. Голышев]. – М. : Профиздат, 2004.
52. Бровко В. Песни на стихи С. Маршак. – СПб. : Композитор, 2009.
53. Булахов П. Романсы и песни : для голоса в сопровожд. фп. – М.: Музыка, 1983.
54. Варламов А. Полная школа пения: учебное пособие. – М. : Музгиз, 1953.
55. Ветлугина Н. Музыкальный букварь. – М.: Музыка, 1986.
56. Глинка М. Избранные романсы. – К. : Музична Україна, 2000.
57. Глиэр Р. Избранные романсы и песни для голоса в сопровожд. фп. – М.: Музыка, 1986.
58. Даргомыжский А. Избранные романсы и песни: для голоса в сопровожд. фп. – М.: Музыка, 1981.
59. Дубравин Я. Песни и хоры для детей. – СПб : Композитор, 2000.
60. Дунаевский И. Избранное. – М.: Музыка, 2000.
61. Избранное для голоса и фортепиано [сост. М. Миркин]. – М.: Музыка, 1966.
62. Избранные романсы русских композиторов : для среднего голоса в сопровожд. фп. [ред. Е. Стенпневская]. – М.: Музыка, 1981.
63. Крылатов Е. Прекрасное далеко. – М.: Музыка, 1989.

64. Любимые песни военных лет: песни, рассказы, фотодокументы, ноты для голоса в сопровожд. фп. – М. : Советский композитор, 1987.
65. Музыка в школе : песни и хоры для учащихся средних классов. [сост. Л. И. Уколова и М. С. Осеннева]. – М. : Музыка, 2005. – Вып. 2.
66. Народные песни разных стран. [ред. З. Левина] – М.: Музыка, 1964.
67. Островский А. Песни. – М. : Музыка, 1989.
68. Пахмутова А. Избранные песни для голоса (хора) в сопровожд. фп. [ред. Ю. Гурьев]. – М. : Советский композитор, 1989.
69. Пение в школе: пособие для учителя [сост. Т. Бейдер, Л. Левандовская]. – М.: Музыка, 1973. – Вып. II, 4-5 кл.
- 70.
71. Песни бардов. [сост. В. Модель]. – Ленинград. : Советский композитор, 1989. – Вып. 1.
72. Песни Булата Окуджавы. – М. Музыка, 1989.
73. Песни и хоровые произведения. Пособие для педагогических училищ [сост. В. Дронов]. – М. : УЧПЕДГИЗ-МУЗГИЗ, 1949.
74. Песни радио, кино и телевидения (альманах). – М. : Музыка, 1963-1994.
75. Рахманинов С. Избранные романсы : для высокого голоса в сопровожд. фп. [ред. Р. Рустимов]. – М. : Музыка, 1980.
76. Романсы русских композиторов : для среднего голоса в сопровожд. фп. – М.: Музыка, 1979.
77. Русский романс. – М.: Музыка, 1987.
78. Старинные вальсы : для голоса в сопровожд. фп. [сост. И. Назаренко]. – М. : Музыка, 1980.
79. Чайковский П. Избранные романсы : для низкого голоса в сопровожд. фп. [ред. В. Жаров]. – М. : Музыка, 1977.
80. Что услышал композитор. – Л. : Композитор, 1979 -1990.
81. Школа хорового пения. [сост. Попов В., Соколов С.]. – М. : Музыка, 1987.
82. Вивальди А. Арии из опер: для сопрано в сопровожд. фп. –

- М. : Музыка, 1986.
83. Вокальные произведения испанских композиторов [сост. А. Орфенов]. – М.: Музыка, 1964.
 84. Вокальные произведения современных итальянских композиторов [сост. А. Орфенов]. – М.: Музыка, 1966.
 85. Вокальные произведения французских композиторов [сост. А. Орфенов]. – М.: Музыка, 1960.
 86. Григ Э. Романсы и песни : для голоса в сопровожд. фп. В трех томах. – М. : Музыка, 1981.
 87. Мастера зарубежной эстрады. [ред. С. Данилов]. – М.: Музыка, 1983-1990.
 88. Паулс Р. Песни для голоса в сопровожд. фп. – М. : Советский композитор, 1985.
 89. Песни любви : итальянские песни : для голоса в сопровождении фортепиано. [сост. Н. Богданова]. – М. : Музыка, 2006. – Вып.1.
 90. Романсы зарубежных композиторов XX века. [сост. Г. Преображенская]. – М. : Музыка, 1988.
 91. Старые мастера Бельканто: арии и канцонетты XVII-XVIII в.в. : для средних и низких голосов в сопровождении фортепиано. [сост. Б. А. Сергеев]. – СПб. : Союз художников, 2003. – Ч.1.
 92. Старые мастера Бельканто: арии и канцонетты композиторов неаполитанской оперной школы XVII-XVIII вв.: для среднего голоса в сопровождении фортепиано. [сост. Б. А. Сергеев]. – СПб. : Союз художников, 2007. – Вып. 2. Ч.3.
 93. Хрестоматия для пения. Арии зарубежных композиторов для лирико-драматического и драматического сопрано в сопровожд. фп. [сост. А. Орфенов]. – М. : Музыка, 1982. – Вып. 2.
 94. Хрестоматия для пения : арии и песни для сопрано в сопровожд. фп. [сост. К. Тихонова, К. Фортунатова]. – М. : Музыка, 1988.
 95. Шопен Ф. Полное собрание сочинений. Т. XVII. Песни [ред. И.Я. Падеревский]. – Краков, 1981.

96. Шуберт Ф. Избранные песни. Для высокого и среднего голосов в сопровожд. фп. – М. : Музыка, 1987.
97. Handel G. Edition Peters. – Leipzig, 1957, 1966, 1974, 1987.
98. Weber C. Edition Peters. – Leipzig, 1957, 1966, 1974, 1987.
99. www.notarhiv.ru
100. <http://notes.tarakanov.net/voksolo.htm>
101. <http://uk.scorsers.com>
102. <http://ale07.ru/index.html>

Рекомендована методична література

1. Аникеева З. И. Нарушения и восстановительное лечение голоса у вокалистов – Кишинёв: Штиинца, 1985.
2. Антонюк В. Г. Постановка голоса: Навчальний посібник для студентів вищих музичних закладів. – К., Українська ідея, 2000.
3. Апраксина О. А. Методика развития детского голоса: учебное пособие – М.: МПГИ им. В. И. Ленина, 1983.
4. Вербов А. М. Техника постановки голоса – М., 1961.
5. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики – 2-е изд. – М.: Музыка, 1996.
6. Емельянов В. В: Развитие голоса. Координация и тренинг – СПб.: Лань, 2000.
7. Люш Д. Развитие и сохранение певческого голоса. – К.: Музична Україна, 1988.
8. Менабени А. Г. Методика обучения сольному пению – М. : Просвещение, 1987.
9. Микиша М. В. Практичні основи вокального мистецтва / [літ. виклад М. Головащенко]. – 2-е вид. – К. : Музична Україна, 1985.
10. Морозов В. П. Вокальный слух и голос – М.-Л. : Музыка, 1985.

11. Назаренко И. К. Искусство пения – М.: Музыка, 1968.
12. Стахевич А. Г. Теоретические основы процесса постановки голоса в вокальной педагогике. – Сумы, 1990.
13. Стулова Г. П. Развитие детского голоса в процессе обучения пению – М.: Прометей, 1992.
14. Юссон Р. Певческий голос : исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса – М. : Музыка, 1974.
15. Юшманов В. И. Вокальная техника и её парадоксы / ред. Г. Л. Ержемский. – СПб. : Деан, 2001.
16. Яковлев А. В. Физиологические закономерности певческой атаки – Л. : Музыка, 1971.